

Barna Imre

„Hogyan találjunk rá az igazságra egy hamis szöveg pontos rekonstruálása által?”

Történt, hogy Umberto Eco – a tudós és tanár, a tanulmány-, regény- és tárcaíró, a bohóc és nemzeti intézmény, a világhírű olasz – leborotválta a szakállát.

Ügy lett a dologból. És okkal, szó, ami szó. Mert képzeljük csak el szakáll nélkül Marxot, Kossuth Lajost, Moha bácsit...

Mit akar mondani Eco a sima képével? Mit jelez a szemiotikus? Mit performál Ego úr, a bohóc? Mit visszhangoz Ekhó úr, a posztmodern regényíró? Mit hirdet a világhírű nemzeti intézmény? Újabb „paradigmaváltás hajnalát”? (Lásd *A Foucault-inga* 13. fejezetét: a valódi szakáll mint álca, vagyis az igazság mint hazugság stb.)

...Holott mi történt? Holott csak az történt, hogy Eco (Ego, Ekhó stb.) úr nyaralni volt, tengerparton, és búvárkodni szottyant kedve. És ezért búvármaszkot öltött, és mint-hogy a maszk csak csupasz búvárorcára tapad, Umberto Eco (a világhírű olasz) legott lecsupaszította az arcát. A nyaralás végeztével, úton haza, a repülőn pedig abban az érdekes és jóleső élményben volt része, hogy nem ismerik meg. Kipróbálta hát, milyen is az élet szakáll nélkül.

Kinek milyen. Őt később mégiscsak felismerték, és szellemes kérdések özönét zúdították rá. És ő végül is visszanesztette a valódi álszakállát.

A szakáll mint jel. A búvármaszok mint paradigma. A világhír mint...

És a regény?

Most ez, ez az ingás.

A *rózsa neve* „egyetlen regény” volt. Arról szólt, hogy „ki a tettes”, és hogy van-e Terv, amely a tetteket irányítja. A detektívről, aki rájön: tettes van, de Terv nem volt.

Akkor tehát regény sem lesz több, gondolta az ember, gondolta a fordító is, gondoltam én. Ugye, nem lesz több regény, kérdeztem 1987 tavaszán a szerzőtől. Szerző azonban kitérő választ adott. Sőt, mi több (ahogy Garamond úr mondaná), sejteni engedte, hogy Fordító rosszul gondolja, amit gondol.

A következő nyáron aztán kipattant a titok: elkészült az új Eco-regény, őszre a boltokban lesz. Kisebbsajtja botrány is kerekedett. Indiszkreáció folytán kiszivárgott a könyv címe is, meg hogy miről szól. Szerző előbb tiltakozott az akció ellen, utóbb azonban beadta a derekát, és mégiscsak közzétette az első két fejezetet az *Espresso*-ban. A regényelőzetet aztán újabb és újabb interjúk és méltatás ok követték; eladdig, hogy mire *A Foucault-inga* ténylegesen megjelent, már mindenki mindent tudott róla, százezer példányok keltek el előjegyzésre, és a külföldi kiadók tucatjai látatlanban megvették a fordítás jogát.

Voltak, akik meggyanúsították Ecót, hogy az „indiszkreációt” előre megszervezte, így akarván magának még nagyobb reklámot csinálni.

¹In Umberto Eco, *A Foucault-inga*, Függelék (ford.: Barna Imre), Európa, Bp. 1992, 779–782.

Ecóról tudni való, hogy bosszantja a világhír. (Szakállügy!) Hogy Bolognában, az egyetemen, ahol tanít, szó se essék a regényeiről. Mindazonáltal teljes joggal válaszolta ezekre a hangokra, hogy ilyesfajta reklámra őneki semmi szüksége.

Visszagondolva akkor *A rózsza neve* és *A Foucault-inga* megjelenése közti évekre, eszembe ötlött legalább négy olyan Eco-megnyilvánulás, amely egyértelműen az új regény felé mutatott. Először is egy füzetecske, melyet Eco a személyi számítógépekről írt. Azután egy vicces válasz, amit arra a kérdésre adott (nem nekem, hanem másnak), hogy vajon ír-e újabb regényt. Igen, ír, és a regény részint partizánokról fog szólni, akik SS-ektől zsákmányolt dobermanokkal szarvasgombát keresnek a hegyekben, részint pedig arról, hogy Mozart műveit Salieri, Salieri műveit viszont Mozart írta. És még szó lesz benne egy suszterről is, aki – nem sejtven magáról, hogy ő egy mikro-makrokozmosz operátor – megváltoztatja suszteröltéseivel a Zodiákus szerkezetét. Harmadszor: hogy amikor Fordítónak 1987-ben sikerült végre kinyomoznia, hogy a bolognai egyetem mely épületének melyik termében tart előadást Umberto Eco professzor, a mondott terem katedróján nem Umberto Eco professzor találtatott, hanem egy amerikai rabbinus, aki a Kabbaláról értekezett. Eco professzor a diákjai közt ült, forgolódot, gesztikulált, és mulatságos megjegyzéseket tett.

Végül a legkomolyabb előjel: az *Irracionalizmus tegnap és ma* címet viselő előadás, melyet Eco az 1987-es frankfurti könyvvásár megnyitóján mondott el, és amely a Gnózis és a világ minden tényét „gyanakvással” szemlélő konspirációs társadalomelméletek összefüggéseiről szólt.

Micsoda lett hát végül is *A Foucault-inga*? Második-e vagy második „egyetlen” regény?

Isten tudja.

Fordító nem és nem. És nem is dolga tudni. Fordító fordítson. Shakespeare-t Salgarihoz, T. S. Eliotot Dumas-hoz, Mallarmét Borges-hez, barokkot ex-újbaloldalhoz, kabbalát posztmodern szlenghez passzítson, Eco-szöveget – *ekhót!* – kotyvaszszon tehát. *A rózsza* nevében az volt a trükk, hogy egy „XIV. század végi német szerzetes latin nyelven írott művének XVII. századi latin kiadása alapján készített bizonytalan, neogótikus francia változatból született olasz változatot” kell lefordítani. *A Foucault-inga* látszólag átlátszóbb (vigyázat! Tükör-trükk!), merthogy egyes szám első személyek is beszélnek benne, de valójában még ármányosabb. Fordító azonban átlát a... tükrön.

Még hogy Talbot, aki Kelley, aki Shakespeare, aki Bacon, aki Saint-Germain grófja, aki...!

Fordító fordít és kész. Pepecsel. Alany, állítmány. Mondathangsúly. Szórend. Szó, ami szó. Vendégszöveget gyárt, mivelhogy ő is vendég. És most is épp csak eszébe jut Vilmos atya („Nem volt terv... és én tévedésből jöttem rá”), és utána mindjárt Diotallevi („Hogyan találjunk rá az igazságra egy hamis szöveg pontos rekonstruálása által?”).

És még valami eszébe jut Fordítónak. Hogy nem is olyan rég beállított hozzá két ördögös, egy hórihorgas meg egy köpcös. Fordító tudniillik szerkesztő is, kiadói munkatárs. És mit tesz Isten, olaszok voltak az illetők, és egy könyvet ajánlottak. Természetesen *Az igazság könyvét*. A könyv szerzője (egy volt táncdalénekes) egyúttal egy mozgalom, a raelianusok mozgalmának vezére is. Buddha, Jézus és Mohamed szerény utóda ő, és – mint az említett elődök is – földönkívüli feljebbvalóinak az üzenetét hivatott tolmácsolni e világon. Az üzenet lényege pedig: földi életünket az úrból irányítják.

Meghökkenett, hogy épp *A Foucault-inga* fordításának utómunkálatai során nyit rám a két ördögös. Támadt is egy bonyolult gondolatom: hogy ugyanis ez nem lehet vélet-

len. Hogy Umberto Eco ördögösökről szóló könyvének ezen sokadik állomásán, íme, színre lépnek most már valóságosan is, Ők, az érintettek, s hogy a regénybeli Párizs helyett a valóságos Budapesten vesz drámai fordulatot a történet...

A bonyolult gondolat persze csak vicc volt. Hasonló ahhoz a múltkorihoz: hogy ugyan-is az én magyar fordításom annak a bizonyos „XIV. század végi német szerzetes latin nyelven írott művének XVII., századi latin kiadása alapján készített...” változata változatának egy újabb, de még mindig csak közbülső változata volna netán. Az ördögösök viszont figyelemre méltó humortalanságról tettek bizonyosságot. Kitérő megjegyzésekre, hogy a kiadóm nem szokott ezoterikus könyvekkel foglalkozni, ők majdnem sértetten azt válaszolták, hogy ők sem. *Az igazság könyve* nem ezoterikus könyv.

És azzal távoztak is.

Szegények, gondoltam. Nincs titkuk, csak megfejtésük van. Még hogy ezotéria! Hát persze. A megfejtett titok nem titok. Milyen rossz lehet ördögösnek lenni, gondoltam. Mennyszág helyett Másik Bolygóról, angyalok helyett úrhajósokról beszélni. Összeesküvésre gyanakodva összeesküvést szőni, zsidózni, cigányozni, burzsujozni, bolsizni, miniszterelnököt rabolni, bombát robbantani a vonaton, holott mindeközben és mindezek helyett az ördögös is csak Istent keresi.

Csak?

Jó volna, ha volna, mondta Fordítónak Belbo, alias Eco (Ego, Ekhó) úr egy emlékezetes május végi estén, a harmadik gin-martini után. „Az embert” – mondta – „két dolog érdekli: a szex meg az, hogy mi lesz vele, ha meghal. Az előbbivel még csak csak elboldogul: freudizmus, ilyenek. Az utóbbitól viszont ma is fő a feje.”

„Tudod a kulcsszót?” „NEM”.

Marad a Mindenség boltozatát az Egy, a Kimondhatatlan képeként megtartó egyetlen szilárd pontból függő Inga és egy temetőben trombitát fújó kisfiú, aki aranyfonállal pályázza ki a napot.

Kun Pál: Magányban